

Przestrzeń muzealna przyjazna niewidomym

Z Cira, niewidomą, gruzińską redaktorką, siedzimy w upalne popołudnie na przyjemnie chłodnych, kamiennych schodach stareńkiego kościoła w Mtschecie. Na szczyt góry, na którym stoi świątynia, wdrapaliśmy się na piechotę i teraz, odpoczywając, omawiamy problem dokładnego poznania historycznego obiektu.

Tekst i zdjęcia: Marek Jakubowski*

– Jak ktoś widzi, nawet słabo, to nie powiem – coś tam z tego zwiedzania wyniesie i czegoś się dowie. Ale taka, jak ja – zapomnij!!! Byłam tutaj już kilka razy i wiem, że na środku stoi wielki kamienny stół i otaczają go ściany bez tynków, zbudowane z wielkich kamiennych bloków albo płyt. Wiem, że było dziś sporo zwiedzających, bo czuję zapach najróżniejszych kwiatów i ziół, które złożyli przy ołtarzu. No i wiem, że przestrzeń jest duża, gdyż dźwięk specyficznie rozchodzi się po wnętrzu.

– Możesz przecież przed przyjściem poczytać przewodnik, możesz poprosić, żeby ktoś Ci opowiedział o obiekcie – odpowiadam. – Możesz...

Hm. No właśnie... Na wiele więcej Cira liczyć nie może... Przewodnik istnieje, ale tylko

w druku płaskim dla widzających. Życzliwych ludzi, chcących pomóc zawsze jest sporo, ale z ich wiedzą bywa różnie, a ponadto chciałoby się samemu pokontemplować...

– Wiesz, u nas, w Polsce – zacząłem wywód...

– Byłam, byłam. Generalnie jest tak samo, jak u nas. Coś się w Polsce zaczyna dziać w związku z przystosowaniem przestrzeni i obiektów dla osób z dysfunkcjami wzroku, ale, podobnie jak w wielu krajach Europy Zachodniej, są to często albo działania pozorne, albo częściowe i niekompletne – takie trochę dla uspokojenia sumienia, że nic się nie robi, a zdarza się, że robi się coś tylko pod kątem medialności jakiegoś projektu... No i mało kiedy – kontynuuje Cira – robi się coś we współpracy z nami – niewi-

Urząd Miasta Warszawy – tablice przydrzwiowe

domymi. Uszczęśliwia się nas na siłę jakimś wydumany artystycznym modelikiem zamku i uważa się, że sprawa załatwiona. Zrealizowałeś tyle projektów związanych z przystosowaniem przestrzeni. Spisz tą swoją wiedzę i doświadczenia! Opublikujemy w naszej prasie, Ty spróbujesz opublikować w Polsce i gdzie tam możesz i będziemy mieli...

– Gotową koncepcję? – przerwałem.

– Będziemy mieli dopiero materiał do dyskusji! Wróćmy do Tbilisi. Siadaj i pisz – nakazała.

Nie zdążyłem wtedy przygotować materiału. Wysyłam go teraz do redakcji Tyfloświata. A moim niewidomym i słabowidzącym przyjaciółom, z którymi współpracowałem i współpracuję nadal, dedykuję szkic tej koncepcji.

Wiele instytucji o charakterze turystycznym i muzealnym, kierując się dyrektywami, a częściej poczuciem odpowiedzialności społecznej oraz zwykłą życzliwością, stara się przestrzenie swoich budynków oraz ekspozycji przystosować dla potrzeb samodzielnego poznawania przez osoby niepełnosprawne, w tym oczywiście niewidome i słabowidzące. Bardzo często zaangażowanie jednej, dwóch osób porusza lawinę działań ze strony pozostałych. Wspólne działania takiej grupy, współpracującej z niewidomymi i słabowidzącymi konsultantami, skutkują całkiem dobrym przystosowaniem przeznaczonych do poznawania przestrzeni, nawet w zakresie jej poszczególnych elementów.

Wyobraźmy sobie przestrzeń hipotetycznego muzeum czy ogrodu. Co zrobić, żeby ją oswoić? Jakie działania musimy podjąć, aby stała się przyjazna? Przyjmijmy założenie, że nasza koncepcja nie będzie szczególnie „kosztowna”, a jednocześnie będzie możliwie uniwersalna oraz bogata. Maksymą przyświecającą naszym działaniom w zakresie „oswajania” przestrzeni w różnych miejscach kraju i Europy jest hasło: **„Przystosujmy przestrzeń tak, aby dać możliwość wyboru sposobu jej poznawania”**.

Wszelkie działania, mające związek z przystosowaniem przestrzeni dla osób z dysfunkcjami wzroku, możemy podzielić na dwie grupy (choć podział ten jest płynny) – fizyczne oraz wirtualne dostosowywanie.

Różnorodność sposobu przedstawienia informacji

Bardzo ważnym elementem przystosowania wszelkiego rodzaju przestrzeni (w tym oczywiście przestrzeni o charakterze turystycznym) jest przygotowanie merytorycznie poprawnego barwnoreliefowego planu terenu. Będzie on użyteczny zarówno w celu poznania struktury przestrzeni, np. sali muzealnej czy wystawowej, jak i przestrzeni budynku czy ogrodu. Generalizacja i skala planu dotykowego, jakość tłoczeń reliefowych i kolorystyka powinny odpowiadać wszelkim wypracowanym w kraju normom i standardom oraz zawierać niezbędne w celach poznawczych treści.

Udźwiękowane, reliefowe tablice informacyjne

Model Ratusza w Poznaniu

Idealnym rozwiązaniem w tego typu przedstawieniach jest ich udźwiękowanie oraz sytuacja, w której informacje o poszczególnych elementach planu podawane są zarówno w druku brajlowskim, druku płaskim, jak i w plikach dźwiękowych.

Ten sam teren, przestrzeń mogą być przedstawione na bardziej szczegółowych planach, w formie kilkustronicowego albumu barwnoreliefowego. Musimy jednak pamiętać, iż bardziej szczegółowe przedstawienia tyflograficzne wymagają od odbiorcy znacznej ilości czasu na studiowanie ich. Bywają bardzo użyteczne, jeśli zwiedzający może je wypożyczyć przed zwiedzaniem, np. do domu, i szczegółowo się z nimi zapoznać.

Następnym elementem przystosowania przestrzeni jest jej opis. Możemy się z nim zapoznać przed rozpoczęciem zwiedzania, np. w piśmie brajla czy w druku powiększonym, w broszurze informacyjnej na temat konkretnej przestrzeni muzealnej czy miejsca o szczególnym znaczeniu turystycznym. Ta sama broszura powinna być umieszczona na stronach internetowych danej instytucji. Wcześniejsze zapoznanie się z nią w formie elektronicznej oszczędzi czas zwiedzającego. Idealnym rozwiązaniem byłoby zastosowanie opisu audiodeskrypcyjnego oraz przygotowanie do pobrania z Inter-

netu „pocztówek dźwiękowych” z przystosowanej przestrzeni.

Kolejnym elementem adaptacji przestrzeni muzealnej jest przystosowanie poszczególnych jej elementów. Poprawnie wykonane oraz zamontowane na dostępnej wysokości opisy brajlowskie i czarnodrukowe, np. na drzwiach pomieszczeń, mogą być użyteczne i dawać korzystającemu z nich poczucie samodzielności pod warunkiem, iż nie będą to tylko numery pomieszczeń, ale i informacje, co się za danymi drzwiami znajduje. W przypadku zastosowania samej tylko numeracji, zarówno w Internecie w plikach tekstowych, jak i w dostępnej na miejscu broszurze brajlowskiej i czarnodrukowej powinien znaleźć się opis zastosowanej numeracji.

Umiejscowienie informacji

Opisy brajlowskie, w możliwie skondensowanej formie, również powinny znajdować się w poprawnie przystosowanych pomieszczeniach muzealnych przed przeznaczonymi do oglądania obiektami. Winny one mieć, umieszczony na tablicach wykonanych w kontrastowym druku płaskim, opis w transparentnym piśmie punktowym. Szersze informacje o obiektach powinny być dostępne na miejscu, w formie opisów audiodeskrypcyjnych umieszczonych na przenośnych urządzeniach odtwa-

Prawidłowe oznaczenie pomieszczeń

rzających. Te same opisy powinny znaleźć się w formie tekstowej oraz audio na stronie internetowej.

W przypadku obiektów muzealnych, które ze względu na wartość historyczną nie są przeznaczone do oglądania dotykowego, najlepszym rozwiązaniem jest wykonanie odpowiedniej tyflografiki, ew. modelu odzwierciedlającego obiekt, przed którym się znajdujemy. Opis obiektu powinien być także wykonany w technice audiodeskrypcyjnej.

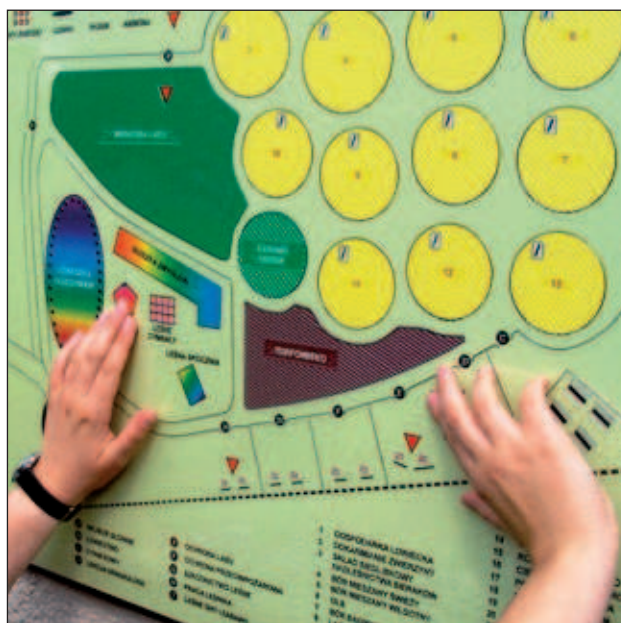
Wszelkie obiekty przeznaczone do oglądania powinny znajdować się także na fotografiach cyfrowych, wykonanych w dużej rozdzielczości i umieszczonych na stronie internetowej danego muzeum czy przestrzeni turystycznej. Pozwoli to osobom słabowidzącym zapoznać się z nimi na ekranach swoich komputerów oraz obejrzeć szczegóły i elementy niedostępne do zobaczenia w przestrzeni przeznaczonej do zwiedzania.

Oznaczenie przestrzeni

Zastosowanie w przystosowywanej przestrzeni znaczników poruszania się, pod postacią linii prowadzących, oraz oznaczeń fakturowych o charakterze informacyjnym jest coraz bardziej popularne zarówno w Europie Zachodniej, jak i w Polsce. Przystosowuje się w ten sposób najczęściej duże przestrzenie peronów kolejowych,

Linie prowadzące na dworcu w Czechach

Plan reliefowy w Ogrodzie Edukacji Leśnej w Sierakowie

stacji metra czy przejść potencjalnie niebezpiecznych. Oznaczenia zaczyna się także stosować w przestrzeniach muzealnych sal wystawowych, przeznaczonych do samodzielnego zwiedzania przez osoby z dysfunkcjami wzroku oraz w przestrzeniach, np. ogrodów i ścieżek dydaktycznych.

Na zakończenie kwestia, na którą zawsze zwracamy uwagę. Wszelkie działania, związane z przystosowaniem przestrzeni, winny być każdorazowo konsultowane z zespołem doradczym, składającym się z osób z dysfunkcjami wzroku.

---

* Autor jest tyflopedagogiem w Ośrodku dla Niewidomych w Owińskach, twórcą polskiej czcionki brajlowskiej Poland Braille Fonts, autorem technologii wykonywania tyflografik oraz map i planów wypukłych. Zajmuje się przystosowaniem przestrzeni dla osób z dysfunkcjami wzroku. Prowadzi Studio Tyflografiki. Jest wydawcą reliefowych publikacji książkowych oraz planów i map dla niewidomych. Laureat Medalu KEN, nagród MEN, i Ministra Infrastruktury za wybitne osiągnięcia w dziedzinie kartografii. Odznaczony srebrną odznaką PZN. Kawaler Orderu Uśmiechu.